

así, algunas preguntas surgen: ¿sobre qué base se define «la dificultad» de Tácito? Una de las explicaciones dadas planteadas considera esa modalidad de escritura histórica como un medio para definir la dificultad de los tiempos que se están contando, y la necesidad de constante reacomodamiento a la ambigüedad y a la complejidad como un mecanismo de protesta política. Ahora bien, ¿es posible pensar en un lector estándar, atemporal, cuyas estrategias de decodificación sean semejantes a lo largo del tiempo?; ¿es posible la transferencia de modalidades de lectura representadas en los personajes, al lector de *Anales*?; ¿a cuál lector?; ¿al lector «prefabricado», presupuesto por Tácito?; al lector que históricamente consumía esos textos en Roma?; ¿a los lectores de Tácito en el Renacimiento?; ¿a nosotros? No deja de ser llamativo que O'Gorman hable de una «comunidad de lectores» así en general, o de un ideal «lector escéptico» (p. 21), cuando en capítulos sucesivos la misma O'Gorman critica ácidamente las lecturas ahistóricas (p. 76) o se cuestiona acerca del futuro lector al que se dirige Tácito (p. 145).

Tal vez una de las razones de esta contradicción esté en la limitación que ofrece la definición de ironía adoptada, y que deja de lado un aspecto esencial: el de la complicidad del receptor. Es él quien hace funcionar el enunciado irónicamente (independientemente de si el enunciado es diametralmente opuesto o sólo ligeramente diferente), pero sus capacidades de percepción

de ese «distanciamiento irónico» están absolutamente determinadas históricamente y son, por lo tanto, imposibles de definir así en modo general. Del mismo modo, el intento de caracterizar un «historiador escéptico» en ese primer capítulo se realiza mediante la universalización de los rasgos del caso singular (Tácito) que se quiere ejemplificar justamente en función de esa definición.

Por suerte, también el libro de O'Gorman se puede leer un poco mal porque muchas de las preguntas que se plantean en ese primer capítulo quedan suspendidas, sin respuesta; muchos de los provocativos planteos que despiertan estos atentos y minuciosos análisis (y en algunos casos «notoriamente difíciles») de ciertos pasajes de los *Anales* conducen a unas nuevas, agudas y desconcertantes lecturas *filológicas* de los textos; pero a la vez (o tal vez, justamente por eso) pueden también llevarlo a uno hacia fuera, a enfrentarse (y cuestionarse) con sus *propias* estrategias de lectura; a repensar el entramado textual de las obras historiográficas como un artefacto político cuyo primer plano de tensión es el campo lingüístico y cuyo poder de impacto se renueva, imprevisiblemente, cada vez que un lector —¿irónico?, ¿ingenuo?, ¿crédulo?, ¿escéptico?— se enfrenta con el texto y empieza a (mal) leer.

Ana Cecilia Miravalles

Universidad Nacional del Sur

Departamento de Humanidades-CONICET

Bahía Blanca, Argentina

ADRADOS, FRANCISCO R. 1999.

Del teatro griego al teatro de hoy.

Madrid: Alianza Editorial.

Biblioteca Temática 8218: Clásicos de Grecia y Roma. 369 p.

Com a primer advertiment hem de dir que el llibre del professor Adrados no és un llibre de tesi, no ve a dur cap novetat essencial a la perspectiva inaugurada per ell a *Fiesta, comedia y tragedia. Sobre los orígenes del teatro* (1972). Més aviat en recull

alguns fruits per a posar-los a l'abast del públic culte i interessat. En la seva major part (només hi ha un assaig inèdit) es tracta del text de conferències i *mises au point*, sobre aspectes tractats per ell manta vegada. De manera especial, les dues primeres

parts del llibre són una mena de *scripta minora* sobre els orígens, característiques internes, anàlisi de motius estructurals, etc. del teatre grec i hi són glossades les particulars aportacions que el professor Adrados ha fet en aquest camp. L'autor dedica, així mateix, quatre capítols a l'anàlisi estructural de les tragèdies més afamades: *Agamèmon*, *Antígona*, *Èdip Rei* i *Èdip a Colonos*. Sobre Eurípides reproduceix sengles articles sobre les peces eròtiques i sobre el mite dionisíac a les *Bacants*. En aquests capítols hi ha paràgrafs escrits amb fascinació gens encoberta. Són poques les pàgines dedicades a la comèdia: aplega un interessant assaig, però, sobre els precedents rituals a les parts corals de *La pau* i al drama satíric *Els dictiulcs*.

Un altre gran apartat del llibre és dedicat a la pervivència del teatre grec tot posant èmfasi en algunes fites: el primer capítol (inèdit en la seva gran part) conté dades força innovadores, a juí de l'il·lustre acadèmic, sobre les possibles influències (l'autor es mou amb gran desimboltura enmig de quantioses dades), sobretot de l'*Hipòlit*, en *La Celestina*. Diríem que és més un assaig de literatura comparada; caldrà referir-s'hi més d'un cop (ell mateix s'hi referma en el capítol següent, p. 285). Adrados reproduceix també un famós article sobre Lorca i els universals del teatre que, en un moment donat, encarnava la tragèdia grega (Èsquil sobretot; en aquest *risorgimento*, però, potser s'hi vol veure més eco del que realment hi hagué).

En l'última part del volum, el professor Adrados fa unes puntualitzacions molt

sanes i força encertades sobre la posada en escena de peces dels clàssics. Hi aporta experiències personals, reconduccions i matisos que ha fet en versions representables; i tampoc no es mossega la llengua davant l'actitud de certs «muntatges» teatrals en no comptades ocasions. Al capítol sobre representacions teatrals no hauria hagut de passar desapercebut, pensem, un excel·lent assaig recopilatori de Fiona Macintosh, «Tragedy in performance: nineteenth- and twentieth-century productions», en el volum col·lectiu publicat per Patricia Easterling, *The Cambridge Companion to Greek Tragedy* (1997). I caldrà fer esment, també, de la revista electrònica *Didaskalia* (distribuïda des de la Universitat de Warwick), que ofereix llistats de produccions teatrals arreu del món. Però entre les omissions de representacions de teatre clàssic no podem excusar aquí la de l'ampli Festival de Segòbriga amb les seves múltiples seus.

El llibre, força ben revisat, es troba pràcticament lliure d'errades (p. 96, *Acarnienses*; p. 99, representació; p. 101, any 338 aC; p. 316, *Persas*: *Prometeo*; p. 330, Brecht). A la p. 334 caldrà completar la breu citació: les actes de l'«International Meeting of Ancient Greek Drama» celebrat a Delfos el juny de 1985 foren publicades, juntament amb les de l'any anterior (celebrades l'abril de 1984), pel Κέντρο Δελφῶν, Atenes 1987.

Ramon Torné Teixidó
IES Matadepera (Barcelona)
rtorne@pie.xtec.es

ORDEIG, Ramon. 2000.

Diplomatari de la Catedral de Vic. Segle XI, fascicle primer.

Vic: Arxiu i Biblioteca Episcopals; Patronat d'Estudis Osonencs

Com és conegut, durant les dues darreres dècades s'ha dut a terme la publicació integral de tota la documentació osonenca conservada anterior a l'any mil. L'inici d'aquesta tasca editora exhaustiva es remunta a les

transcripcions sistemàtiques realitzades per Eduard Junyent, que foren publicades pòstumament durant els anys 1980-1996, en bona part gràcies a la intervenció de Miquel S. Gros i de Ramon Ordeig (*Diplomatari de*